

וכל נתיבותיה שלום. מאן נתיבותיה
אלין אינון שצילין דנפקין מלעילא
וכלהו נקיט לון ברית יחידאי דאיהו
אקרי שלום שלמא דביתא ואעיל לון
לימא רבא כד איהו בתוקפיה וכדין
יהיב ליה שלמא הה"ד וכל נתיבותיה
שלום (זוהר מקץ)

כחו חלום בקיץ

לאבשלום יהודה מחמדנו
מנחת שי בהגיעך למצוות

אוהבים אבא ואמא

**פעם בקיץ אחד (או אולי פעמיים)
נולד ילד חמוד ומתוק
ושמו אבשלום...**

יום אחד יום אחד
שם נולד לטייל ביער
ורקמה מחוטים של זהב בן מלך קטן
אם חורגת וסוס לבן

יום אחד יום אחד
בית קט ונפתח השער
נסיכה עייפה נרדמה על קרן של אור
בא אורח על סוס שחור

למה לא
למה לא עכשיו
מה שבטח יבוא רק מחר
למה לא
למה לא עכשיו
מה שבטח יבוא מחר

לא היה לא היה
סוס לבן נסיכה ביער
לא היו אגדות מעולם
היה רק חלום
לא באושר אך עד היום
לא היה לא היה שלום

למה לא
למה לא עכשיו
מה שבטח יבוא רק מחר
למה לא
למה לא עכשיו
מה שבטח יבוא מחר

אבשלום אבשלום
כמו חלום
כמו חלום בקיץ
למה לא למה לא למה לא
יבוא כבר עכשיו
מה שבטח יבוא מחר...

(אבשלום, לול/שלום חנוך)

וּפְּרָקִי לְאַרְכֵי

נדמה לי שהתחלתי להרגיש יהודי כאשר לקחתי על עצמי לספר את סיפור ילדותי.
(ז'ורז' פרק¹ בראיון ל L'Arch, מצרפתית: אוולין עמר)

אני כותב: אני כותב מפני שחיינו יחדיו, מפני שהייתי אחד מהם, צל בין ציליהם, גוף סמיך לגופם.
אני כותב מפני שהם הטביעו בי חותם בל ימחה, ומפני שהכתיבה היא זכר החותם הזה: זכרם מת לגבי הכתיבה, הכתיבה היא זכר מותם ואישור לכך שאני חי.
(ז'ורז' פרק, W או זכרון הילדות, מצרפתית: אביבה ברק)

שמך השני הוא יהודה, על שם אביה של סבתא רחל. סבא-רבא יהודה וסבתא-רבא אסתר עלו לארץ ממזרח תורכיה בשנות העשרים של המאה שעברה, במסע רגלי ארוך, רצוף תלאות והברחות גבול. על אף גילם הצעיר, לקחו סבא יהודה וסבתא אסתר תחת חסותם בני משפחה יתומים, שלא הושארו מאחור.

סבא-רבא מנחם מנדל וסבתא-רבא פרידה עלו לארץ עם ילדיהם בשנת 1936, מטרנובה צ'כיה, "דרך אניה בלב ים" (מתוך הסכמה שבשתיקה מהאדמו"ר מויז'ניץ). אשרת הכניסה לארץ ניתנה על ידי הבריטים בזכות ה'הון' (מכונת סריגה) שהביאו עמם, שהתפתח לכדי מפעל סריגה אותו נהלו מאוחר מכן בנות המשפחה.

סבתא הדסה נולדה בצרפת ליחיאל ובלומה ליכטנשטיין. סבא-רבא יחיאל נולד בקובל פולין. בזמן לימודיו פגש בשוויץ את בלומה שוורץ, ילידת טלז. במהלך המלחמה, נחלצה המשפחה מציפורני הנאצים, ברחו מפריז אל צרפת החופשית, ומשם היגרו לארצות הברית. סבא יחיאל וסבתא בלומה הגיעו ארצה בעקבות ילדיהם בשנת 1972.

סבא-רבא משולם קלימן נולד בביאלצ'קוב פולין והיגר עם משפחתו בגיל 17 לארצות הברית. לאחר שירותו במלחמה הגדולה, השתקע סבא משולם בסנט לואיס, ונשא לאישה את סבתא-רבא פייגע. בנם סבא צבי, עלה ארצה עם סבתא הדסה בשנת 1959, כשנתים לאחר נישואיהם.

אליס איילנד הוא בשבילי המקום בה"א הידיעה של הגלות, כלומר המקום של העדר מקום. של הלא מקום. של השום-מקום ...
בשעה שאנשי הסירות ממשיכים לעבור מאי לאי בחיפוש אחר מקלט יותר ויותר בלתי אפשרי, נראה היה מגוחך, נבוב, או מתחסד ברגשנות, הרצון לגולל פעם נוספת את הסיפורים הישנים-כבר.
אבל בעשותנו זאת, היינו בטוחים שהשמענו שתי מילים שהיו לב-לבה של ההרפתקה הארוכה הזאת: אותן שתי מילים רכות, בלתי ניתנות לתיקון, הפכפכות וחמקמקות, השבות ומציגות ללא הפסק את אורותיהן הרוטטים, ונקראות נדודים ותקווה.
(ז'ורז' פרק, אליס איילנד, מצרפתית: עמית רוטברד)

¹ הסופר הצרפתי ז'ורז' פרק (פרץ) נולד ב 1936 להורים יהודים דוברי יידיש ממוצא פולני. במלחמת העולם נהרג אביו במערכה מול גרמניה, ואימו נרצחה באושוויץ. ז'ורז' בן הארבע הוברח לאזור החופשי של צרפת, שם גדל אצל דודתו במשפחה מתבוללת, והפך לאחד הסופרים החשובים במאה העשרים. נפטר בגיל 46 ממחלת הסרטן.

בת יונים הומיה
בת יונים בהירה
נחתני בים
על כנפי הסירה
ותוליכני
לארץ הבחירה

הוי, אמרו הגלים
הדגים במצולה
איך אבוא בשערי
ארץ הסגולה
ומפתחי שבור
והדלת נעולה

אין קול ואין עונה
ויונה עם נער
עדיין מתדפקים
על דלת השער

(מאחורי השער, חיים נחמן ביאליק/שם טוב לוי)

לפני שנה וחצי נפטר אבי-מורי, סבא ברוך אותו זכית להכיר. סבא נקרא על שמו של רבי ברוך ממז'יבוז', נכד הבעש"ט. לאחר לימודיו בישיבת 'היישוב' בתל אביב, הצטרף סבא ברוך ל'אליצור' ולפעילות ציונית דתית, והיה חבר ב'הגנה'. כבר בילדותו נתגלתה יכולתו האוטודידקטית, ואהבתו ל'מילה הכתובה'. על אף המצב הדחוק, וללא השכלה פורמאלית, הפך לאוצר של ידע והשכלה. אהבה זו הוליכה אותו לעבוד כעיתונאי במערכת 'הצופה' (ובעיתונים נוספים) במשך למעלה משלושים וחמש שנה. סבא העדין ובעל המזג הטוב לא דרש לעצמו דבר ולא התגאה בהישגיו, לא רצה להתבלט או לחפש כותרות – את הכותרות היה הוא הכותב.

בוא בני
ברוך אלוקים
אין רוגז
ואין בְּלָהָה
רק שלווה
ומנוחה נכונה
תחת כנפי
השכינה
(סבתא רחל)

אמר רבי פנחס מקוריץ: כשאדם מזמר ואינו יכול להרים את קולו, ובא אחר לזמר עמו ומרים את קולו, אז יכול גם הוא להרים את קולו. וזהו סוד הדבקות רוח ברוח.

ניגון שמחה מחסידות וויז'ניץ

כדור החצוה וצושה

...בבוקר הייתי רץ לבית הכנסת. פעמים שבאתי עד שלא הגיע זמן תפילה והצצתי מן החלון וכיוונתי עיני לשמים אימתי תנץ החמה ואניח תפילין. הגיע זמן תפילה אני מוציא את תפילי, מיד ריח של תפילות נודף מהן. ואני מניח תפילה של יד ולבי דופק כנגדה ואני כורך את זרועי החמה ברצועות עד שהן שוקעות בבשרי ומעטר את ראשי בתפילין של ראש. וכיון שהחזן מברך אזור ישראל בגבורה עוטר ישראל בתפארה אני עומד משתומם שאף אני אזור ועטור כאדם מישראל ואני שמח שמחה גדולה. ציציותי, בבקשה אל תבואו עמי בטרוניא שמא לא הייתי זריז ושמח במצוותכן כל כך. הרי שחל יום טוב בשבת כלום אין דוחים שמונה עשרה של שבת ומתפללין שמונה עשרה של יום טוב. וכך הייתי עומד בבית המדרש הישן, תפילין בזרועי ותפילין בראשי ומתפלל. פעמים עשיתי את תפילתי רחמים ותחנונים ופעמים ניגון ושמחה, וכל שעה ושעה הייתי ממשמש בתפילי כרועה זה שהוא יושב בשדה ומנגן והוא נזכר בטלאיו ובודקם שמא אבד אחד מהם, עד שסיימתי תפילתי וחלצתי את תפילי ורואה כריכה אחר כריכה מותרת אבל סימניהן שקועים בבשרי, ולא הייתי אוכל ושותה עד שנתעלמו לגמרי. פעמים הרבה למדתי קודם לחליצתן. עיני פורחות בספר והתפלה מלוותן, עיני נינוחות בין האותיות והתפלה נינוחית עמהן. הרבה נצטערתי שנוולדתי בדור זה. אילו הייתי בימי חכמי הגמרא הייתי לובש תפילין כל היום. מה אהבתי את תפילי. יפה עשה אדונינו הרמב"ם ז"ל שקבע הלכות תפילין בספר אהבה.

יודע אני בכם שאתם אומרים שמעשה התפילין אינו אלא משל להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל. "רבי אלימלך סופר" זה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ו"תפילין" הן ישראל, כדרך שאמרו בברכות: תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו? ומי כעמך ישראל. "ובבית חומר היה יושב" שנתאוה הקדוש ברוך הוא לדור בתחתונים. "ואפילו כסא לישב עליו לא היה בביתו" זו גלות השכינה. "והוא רץ לטרקלין" שהוא מצפה להחזיר שכינתו לציון במהרה בימינו. אבל אני אומר לכם שהדברים כפשוטם והתפילין תפילין הן, כמו שכתוב בתורה "וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפות בין עיניך". הרבה יש לספר, אלא בדור שניטל טעם מצוה ממנו מוטב שאקיים והמשכיל בעת ההיא ידום. (מתוך 'שני זוגות', באוהל ביתי – אלו ואלו, ש"י עגנון²)

² שמואל יוסף עגנון נולד בשנת 1888 בעיר בוצ'אץ', גליציה, עלה לארץ בן עשרים, והתגורר ביפו ובת"א. ב 1912 היגר עגנון לגרמניה, חזר לארץ כעבור שנים עשרה שנים לאחר ששריפה כילתה את כל כתביו, וחי בירושלים עד מותו בשנת 1970. בשנת 1966 הוענק לו ולמשוררת נילי זק"ש פרס נובל לספרות.

אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה והאר עינינו בתורתך ודבק ליבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך (ברכת אהבה)

פעם אחת נצרך קולו של שליח הציבור בבית הכנסת של רבי לוי יצחק.
שאל הצדיק: מה היה לך שנצרך קולך?
השיב לו הש"ץ: משום שהתפללתי לפני העמוד.
אמת ויציב אמר הרבי, מי שמתפלל לפני העמוד נצרך קולו, אבל מי שמתפלל לפני אל חי אין קולו נצרך.

רבי חיים מצאנז, שהיה חגור ברגל אחת, היה בימי עלומיו תלמידו של רבי נפתלי מרופשיץ. בשעת תפילתו היה רוקע בשתי רגליו מרוב התלהבותו. פעם אחת ראתה אשת רבי נפתלי את התלמיד מתפלל. אמרה לבעלה: כמה אכזרי אתה! מפני מה אתה מניחו לרקוע ברגלו החולה? אמור נא לו, שאינו רשאי לרקוע אלא ברגלו הבריאה בלבד. דבר זה, השיב הרבי, יכול הייתי לעשות, אילו ידע בשעת תפילתו אם רוקע הוא ברגלו הבריאה או ברגלו החולה.

סיפרו לרבי מקוצק על איש עושה נפלאות שיודע את הסוד לעשות גולם.
כלום יודע הוא את הסוד לעשות חסיד? שאל הרבי.

ידיד נפש אב הרחמן
משוך עבדך אל רצונך
ירוץ עבדך כמו אייל
ישתחוה אל מול הדרך

הדור נאה זיו העולם
נפשי חולת אהבתך
אנא אל נא רפא נא לה
בהראותך נועם זיווך
אז תתחזק ותתרפא
והיתה לה שמחת עולם

ולאן אתה הולך?

באחת העיירות היה שוטר שהיה נהנה להציק חסידים ולרדוף אותם. יום אחד פגש ברחוב את הרבי שנשא עמו את טליתו והיה בדרכו לבית הכנסת.
ביקש השוטר להטרידו ושאל אותו: לאן אתה הולך, רבי?
אינני יודע, השיב לו הרב.
התכעס השוטר וצעק: ברור הדבר כי הולך אתה לתפילת הבוקר בבית הכנסת, ומדוע תאמר "איני יודע"?
בכעסו אסר השוטר את הרב באזיקים וכלא אותו בבית הסוהר.
משישב בתא האסירים, אמר לו הרבי: הנה רואה אתה כי אמת דיברתי. האם ידעתי לאן אני הולך?
להתפלל התכוונתי ללכת, ומצאתי עצמי בבית הסוהר. לעולם איני יודע לאן אני הולך.

כל החידות שחזו הימים
שחקים כאלה מחדש יאירו
את חלומם יגידו התמימים
והפקחים את פתרונם יסתירו

פה ציפורים כבדות יורדות לנוח
על אילנות כהים כנסות היום
ובשדות קצורים תועה הרוח
על שובל הרקיע האדום

ושוב יטבול ליבנו בדמים
וחרטות של שווא שומרות כל צעד
ושוב אתה שואל שלא מדעת
כל החידות שחזו הימים

מעברי ים משב אויר מלוח
וסהר מצטייר על פני מרום
הבהוב לבן זהיר ולא בטוח
כולו היסוס בין לילה לבין יום

אחי אחי איך נעמוד אילמים
על גבול האור
אי דרך לפנינו
האם נחזור אחי
הנעבור?

זו שעת תמורה בה נעמוד אילמים
על גבול האור
לאן יפנה ליבנו
האם נחזור אחי
הנעבור?

(על גבול האור, לאה גולדברג/מיקי גבריאילוב)

כפרי אחד ואשתו שהיו חשוכי בנים באו אל המגיד ובקשו ממנו שיברך אותם בזרע של קיימא.
תנו לי חמישים ושנים זהובים, אמר המגיד, כמספר בן.
עשרה זהובים ניתן ברצון, אמר הכפרי, אבל המגיד סרב לקבלם.
הלך האיש אל השוק, גרר שק מלא מטבעות של נחושת בסך עשרים זהובים והניח אותם על השולחן.
יראה נא מה רב הכסף! קרא.
אבל המגיד לא ויתר על דרישתו.
נתמלא הכפרי קצף, תפס את הכסף ואמר אל אשתו: נלך, השם יעזור לנו גם בלי המגיד.
כבר פעלתם את הישועה, אמר הרבי. וכך היה.

כשהיה רבי יצחק מוורקי עם מנדל בנו אצל רבי ישראל מרוז'ין, הזמינו לטיול. ביקש מנדל שירשו לו לנסוע עמהם.
מי שאין לו ידיעה במעשה מרכבה, אמר הרוז'יני, לא יוכל לנסוע איתנו.
אבל יודע אני לדרבן את הסוסים, אמר מנדל.
העלהו מיד הרבי, שיסע עמהם.

כשדרש רבי מרדכי מלכוביטש בעיר הגדולה מינסק, מילאו המתנגדים פיהם צחוק: בזה אין הפסוק מתיישב כלל. סבורים אתם שכוונתי ליישב את הפסוק בספר? השיב הרבי, אין הוא זקוק לזה כלל. רוצה אני ליישב את הפסוק בקרבי.

לרב מלייפניק, שהיה מתנגד לדרך החסידות, נודע על למדנותו של האברך הצעיר יעקב יצחק. שאל אותו: מה לך ולרבי מלובלין? מה כבר תוכל ללמוד או למדת ממנו? ואם לא למדתי שום דבר, השיב לו יעקב יצחק 'היהודי מפשיסחא', הרי אחת למדתי אצל מורי, הרב הקדוש מלובלין: כשאני שוכב לישון, נרדם אני בו ברגע...

רבי חנוך מאלכסנדר סיפר פעם על אדם אחד, שכינהו הבריות 'גולם' על שום שהיה מתקשה למצוא בבוקר, עם קומו משנתו, את בגדיו, עד שהיה חושש לפשוט בגדיו בערב ולשכב לישון. ערב אחד נתן את הדבר אל ליבו, ומצא לו עצה טובה: בשעה שנתפשט נטל נייר ועיפרון ורשם על הנייר היכן הניח כל בגד מבגדיו. בבוקר נטל את הגיליון וקרא: "הכובע – הנה הוא כאן", וחבשו על ראשו. "המכנסיים – הנה הם מונחים כאן", ולבשם. וכך עשה לשאר הבגדים, עד שלבשם כולם. לבסוף קרא: "אני עצמי היכן אני?", יגע וביקש ולא מצא. אמר הרבי: אף אנו משולים לאותו אדם...

ניגון

אכן כמו גזעי עצים בשלג אנחנו. למראית עין עומדים הם תלושים, ובדחיפה קלה תוכל להזיז אותם. אבל לא, אינך יכול, שכן הם מחוברים היטב לקרקע. אך ראה, אפילו זה הוא רק למראה עין. (פרנץ קפקא³, העצים, מגרמנית: אברהם כרמל)

צר היה כל כך הייתי אז מוכרח
לפרוש כנפיים ולעוף
אל מקום שבו אולי כמו הר נבו
רואים רחוק רואים שקוף

בן אדם כעץ שתול על מים
שורש מבקש
בן אדם כסנה מול השמים
בו בוערת אש

אז דרכי אבדה חיי היו חידה
צמא כמו הלך במדבר
אל מילת אמת שכוח בה לתת
לשאת פנים אל המחר

בן אדם כעץ שתול על מים...

אש...

(רואים רחוק רואים שקוף, יענקל'ה רוטבליט/שמוליק קראוס)

³ הסופר היהודי-צ'כי פרנץ קפקא נולד בשנת 1883 בפראג. לצד עבודתו כפקיד בחברת ביטוח, תאר, חידתית, ביצירותיו את מבוכת האדם בעולם המודרני. מרבית כתביו נפרסמו, כנגד רצונו, לאחר מותו ב 1924 ממחלת השחפת. בסוף ימיו התקרב לתנועה הציונית, למד עברית, ואף השתעשע במחשבה לעלות לארץ.

מי שחי לו בודד וגלמוד, ובכל זאת מייחל לאיזה קשר מפעם לפעם, מי שדעתו נתונה לשינויים בשעות היום, במזג האוויר במצב התעסוקה וכיוצא באלו, ולכן הוא רוצה לראות מיד זרוע כלשהי שיוכל להשען עליה – אדם כזה לא יחזיק מעמד זמן רב בלי חלון שפונה אל הרחוב. ואם הגיע לידי כך שאינו מחפש כלום ואינו אלא איש עייף שניגש אל אדן חלונו ועיניו משוטטות מעלה מטה בין האנשים לשמים, ואין הוא רוצה, ואף הטה מעט את ראשו לאחור, בכל זאת יסחפו אותו הסוסים שלמטה אל שובל הכרכרות והרעש שלהם, וכך, לבסוף, אל ההרמוניה האנושית.
(פרנץ קפקא, החלון הפונה אל הרחוב, מגרמנית: אילנה המרמן)

נשאל 'היהודי מפשיסחא': בגמרא נאמר שהחסידה נקראה בשם זה משום שעושה חסד עם בניה, אם כן מדוע היא נמנית עם העופות הטמאים?
השיב: משום שאינה עושה חסד אלא עם בניה.

כך סיפר הרב מאפטא:
יום אחד ראיתי שבשמים אין שומעין לי. חלשה דעתי עלי ונצטערתי.
עד שאני באותו הצער, ראיתי שאין הארץ נשמעת לי. ולא הארץ בלבד, אלא כל העיירות הסמוכות לעירי, ואף אנשי עירי אינן שומעין לי.
התחלתי מעיין בדבר ולא זזתי עד שהשבתי לב אשתי אלי. כיוון ששב לב אשתי אלי, התחיל אף בני לשמוע. וכיוון שהתחיל בני, התחילו לשמוע כל אנשי ביתי. ומשמעו לי אנשי ביתי, החלו כל העיר וכל המקומות לשמוע, ואף הארץ חזרה ונשמעה לי.
וכיון שנשמעו לי בארץ נשמעו לי אף בשמים.

ניגון

אומרים חסידים:
רוצה אתה להכיר אדם – לך אצל חלומותיו.
אין אדם רואה אלא מהרהורי ליבו, ולכל אחד חלומותיו הוא יעקב אבינו רואה בחלומו "סולם וראשו מגיע השמימה"
ואילו פרעה חולם על "שבע פרות יפות מראה"

כן, זה שלום
זה היה חלום
לא היה מה שהיה
כי זה רק חלום
זה רק שלום, נשמתי

כן, שני זרים
פה ושם נראים
לא היה מה שהיה
זה רק בשירים
רק בסיפורים, נשמתי

לך לך לבד
לך תהיה שוב נע ונד
לך חפש מקום שיהיה אחד

זה שלום...

לך לך לבד
לך תהיה שוב נע ונד...

(לא היה מה שהיה, אריק איינשטיין/אבנר קנר ויוני רכטר)

שאלו החסידים את רבי מנדל מקוסוב: מפני מה אין משיח בא?
ענה להם הרבי: "מדוע לא בא בן-ישי גם תמול גם היום" - מפני שהננו היום כמו שהיינו אתמול.

אחרי פטירת רבי משה מקוברין נזדמן אחד מתלמידיו לפני רבי מנדל מקוצק.
שאל אותו הצדיק: איזה דבר היה העיקר אצל רבך?
התלמיד הרהר שעה קלה והשיב: מה שנתעסק בו אותה שעה היה אצלו העיקר.

אבשלומי היקר,

**נדודים ומסע, מבוכה ושלום, חלום ותקווה.
"סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם"**

שמור על עצמך אוהבים אותך מאוד - אמא ואבא.